

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هفتم، شماره سوم (پیاپی ۲۵)، پاییز ۱۳۹۷

شاپای چاپی ۲۱۳۱-۲۳۲۲ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۲۲۵-۲۴۳

آسیب‌شناسی اقتصادی توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود^۱

نغمه صاحبی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

عیسی پوررمضان*؛ استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

محمد باسط قریشی؛ استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تیمور آمار حاجی شیرکیا؛ دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۷/۰۵/۰۸

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۸/۲۵

چکیده

در طی دهه‌های اخیر صنعت گردشگری و به‌ویژه شاخه روستایی آن، جایگاه خاصی را در اقتصاد کشورها بدست آورده و نقش فعال و مؤثری را در ارتقاء ساختار اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی کشورها به‌خصوص در کشورهای رو به توسعه ایفا می‌کند. نواحی روستایی شهرستان لنگرود، یکی از نواحی پر جاذبه در استان گیلان است که همواره مقصد گردشگری بسیاری از گردشگران و علاقمندان را به خود اختصاص داده است. آسیب‌شناسی فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی این شهرستان، هدف اصلی این پژوهش است که به منظور دستیابی به آن از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش ۱۵ روستای دارای زمینه‌های گردشگری روستایی شهرستان لنگرود بوده که به شیوه هدفمند و قضاوتی انتخاب شده‌اند. حجم نمونه با استفاده از روش کوکران، ۳۴۲ نمونه برآورد شده که به روش تصادفی - سهمیه‌ای بین ساکنان محلی، مدیران و کارشناسان اداری شهرستان لنگرود توزیع شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مؤلفه‌های افزایش قیمت زمین و حتی بورس بازی زمین و گسترش دلالت‌ها با میانگین وزنی ۴/۱۹، افزایش اجاره بهای مسکن و یا کالاهایی که برای زندگی روزمره مردم لازم‌اند با میانگین وزنی ۳/۹۴ و تغییر ماهیت مغازه‌های عرضه‌کننده کالاهای لازم و مورد نیاز ساکنان به مغازه‌هایی برای عرضه کالا به گردشگران با میانگین وزنی ۳/۶۳ بیش از سایر مؤلفه‌ها باعث ایجاد ناپایداری و آسیب‌های اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه شده‌اند. همچنین در بین مؤلفه‌های مورد بررسی پیامدهای نامطلوب اقتصادی، مؤلفه افزایش دستمزدها با میانگین وزنی ۳/۲۰، کمترین تأثیر را داشته است.

واژگان کلیدی: نواحی روستایی، گردشگری روستایی، آسیب‌های اقتصادی، شهرستان لنگرود.

^۱ مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان «آسیب‌شناسی گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود با رویکرد آمایش محیطی» است.

* pourramzan@iaurasht.ac.ir

(۱) مقدمه

گردشگری می‌تواند نقش مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد روستایی داشته باشد و با گسترش آن در نواحی روستایی می‌توان به پایداری جمعیت و اقتصاد این نواحی کمک نموده و زمینه دستیابی به توسعه پایدار روستایی را فراهم نمود (عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱). اما گردشگری می‌تواند اثرات متفاوت قابل توجهی در منطقه گردشگری پذیر بر جای بگذارد. این اثرات می‌توانند زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی باشند. با توجه به پیچیدگی و گستردگی فعالیت‌های گردشگری، اثرات ناشی از آن نیز ابعاد به هم پیوسته بسیاری دارد که باید در مطالعه اثرات گردشگری به آن‌ها توجه شود (امینی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۸). این اثرات و پیامدها هیچ‌گاه جدا از یکدیگر نیستند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۹۰-۸۹). اثرات گردشگری روستایی را به طور خلاصه می‌توان نتایج حاصل از فرآیند نسبتاً پیچیده‌ای بین گردشگران، میزبانان و سکونتگاه‌های میزبان تعریف نمود (Kandel & Brown, 2006: 278). علاوه بر این باید اذعان داشت زمانی که یک جامعه محلی به مقصدی برای گردشگری تبدیل می‌شود، کیفیت زندگی و نظام‌های ارزشی و آداب و سنن آن نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Gnoth & Zins, 2013: 1).

گردشگری به طور پیوسته و مستمراً در حال توسعه است و اثرات زیانبار آن از سالی به سال دیگر شدیدتر و متنوع‌تر می‌شوند (Gavrila-Paven & et al, 2015: 1056)؛ لذا شناسایی اثرات و پیامدهای ناشی از انجام فعالیت‌های گردشگری از جمله ضروریات لازم جهت ارائه برنامه‌ریزی دقیق و رسیدن به توسعه پایدار صنعت گردشگری است (عاشوری مریدانی، ۱۳۹۱: ۱). همانگونه که در اکثر منابع مکتوب اشاره شده، انجام فعالیت‌های گردشگری در یک منطقه می‌تواند آثار زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، سیاسی و کالبدی را به همراه داشته باشد. اگرچه بسیاری اثرات منفی گردشگری را ناشی از توسعه گردشگری انبوه می‌دانند اما لزوماً بین تعداد گردشگران و شدت اثرات گردشگری، رابطه علت و معلولی وجود ندارد. چنان که در محیط‌های آسیب‌پذیر، تعداد اندک گردشگران هم می‌تواند اثرات منفی زیادی بر جای بگذارد. در برخی مناطق هم حجم بالای گردشگران اثرات منفی به نسبت محدودتری را در محیط اطراف خود بر جای می‌گذارد (ضیایی و تراب احمدی، ۱۳۹۱: ۱۱۸). به طور کلی پیامدهای منفی صنعت گردشگری ناشی از مدیریت غیرکارا و عدم استفاده بهینه از علوم، تکنولوژی، پتانسیل‌ها و منابع انسانی است (زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۲). به هر حال آثار منفی گردشگری را می‌توان به سه دسته زیست محیطی، فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی تقسیم نمود؛ به طوری که نوع و شدت اثرات در مقاصد گردشگری علاوه بر نگرش، فعالیت و نوع گردشگران به ویژگی‌های مقصد و فرآیند مدیریت و برنامه‌ریزی در مقاصد وابسته است (ضیایی و تراب احمدی، ۱۳۹۱: ۱۱۸).

معمولاً در مرحله اولیه توسعه گردشگری، فواید اقتصادی بیشتر نمود پیدا می‌کنند ولی در مراحل بعد توسعه در مقیاس انبوه و کنترل نشده، هزینه‌های اقتصادی و دیگر هزینه‌های اجتماعی و محیطی جلوه گر می‌شوند (علیقلی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۶: ۳). از جمله تبعات منفی اقتصادی صنعت گردشگری در منطقه اثر توری و افزایش قیمت کالاها و خدمات مختلف (افزایش هزینه‌های زندگی) در منطقه است. افزایش قیمت زمین به علت ایجاد تأسیسات و امکانات گردشگری باعث تغییر کاربری زمین در منطقه می‌گردد. بر این اساس علاوه بر تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی و تعارض به زمین‌های عمومی و منابع طبیعی منطقه، استفاده از زمین‌های موجود برای احداث اماکن خدماتی و ضروریات منطقه، تأسیس هتل‌ها و تسهیلات گردشگری در اولویت قرار می‌گیرد (زندی^۱، ۱۳۹۲: ۷). گردشگری در روستاهای شهرستان لنگرود، یک پدیده خود انگیخته بوده و با توجه به تنوع جاذبه‌ها از توان لازم برای جذب گردشگران در سطح محلی، منطقه‌ای، ملی و حتی بین‌المللی برخوردار است. اما با توجه به اینکه گردشگری در این روستاها بدون برنامه از پیش تدوین شده و بیشتر به صورت خودجوش سیر تکاملی خود را طی کرده، علیرغم ایجاد رونق اقتصادی و کمک به معیشت و درآمد غیر فصلی اغلب خانوارهای روستایی، تغییرات نامطلوب گوناگونی مانند: تخریب منابع طبیعی، تغییر کاربری اراضی، افزایش قیمت زمین، افزایش هزینه‌های زندگی، تغییر در الگوی معماری روستاها، گسترش مشاغل خدماتی، رواج پدیده مصرف‌گرایی در روستاهایی که قبلاً نقش تولیدکننده محصولات کشاورزی برعهده داشته‌اند، بوجود آورده است. هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل آسیب‌های اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود است. بر این اساس در این پژوهش به این مسئله مهم پاسخ داد می‌شود که در نواحی روستایی شهرستان لنگرود که فعالیت‌های کشاورزی شغل اصلی روستاییان آن است، توسعه گردشگری چه آسیب‌های اقتصادی را در روستاهای این شهرستان به دنبال داشته است؟

۲) مبانی نظری

با توجه به جذابیت پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری، مطالعات اولیه در دهه ۱۹۶۰، بیشتر بر آثار مثبت اقتصادی این پدیده متمرکز بود، اما در دهه ۱۹۷۰ پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری با نگرش وسیع تری به وسیله محققان ارزیابی شد. در این دوره بیشتر رویکرد منفی به توسعه گردشگری حاکم شد، به طوری که محققان اغلب بر آثار منفی آن تأکید می‌کردند. در دهه های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ بر اساس انتقادهای صاحب نظرانی مانند چین^۲، تأثیرات مثبت و منفی به طور متوازن مد نظر قرار گرفت. گرچه به طور کلی اثرات اقتصادی گردشگری مورد تایید است، ولی بسیاری از پژوهشگران معتقدند که گردشگری به طور معمول

1. <http://WWW.tourismscience.ir/>

2. Chin

هزینه‌های اقتصادی جامعه میزبان نظیر: افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه‌های زندگی، برگشت کم سرمایه فصلی بودن فرصت‌های شغلی، جابجایی در اشتغال افراد بومی و منسوخ شدن فعالیت‌های غالب نظیر کشاورزی در نواحی روستایی را موجب می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۷: ۹۲-۹۱). اتکای گردشگری بر منابع طبیعی و فرهنگی محیط زیست، به‌طور قطع بدان معناست که توسعه گردشگری موجب تغییر می‌شود و این تغییر می‌تواند مثبت و یا منفی باشد (موحد و زارعی، ۱۳۹۴: ۸۵). آسیب‌شناسی معادل کلمه پاتولوژی است و هدف از آن شناسایی علل و ریشه عواملی که در بروز بحران در پدیده‌های مختلف نقش دارند و این عوامل می‌تواند روند بالندگی و کارآمدی پدیده‌ها را مختل سازد، است (بونی‌فیس، ۱۳۸۰: ۱۲۸). اما درک اصطلاح "آسیب‌های گردشگری"، چیزی فراتر از تعبیر ساده این واژه است؛ لذا باید از ابعاد دیگری آنرا واکاوی نمود. به هر حال هر شکلی از فعالیت انسان در عرصه طبیعت، همراه با آسیب‌هایی خواهد بود و هزینه‌های زیست‌محیطی با درجات گوناگون تخریب (از کم و ناچیز تا زیاد و حتی غیرقابل جبران) را در بر می‌گیرد. اما گردشگری در مقایسه با سایر صنایع آلاینده محیط، عمدتاً از انتقادات زیست‌محیطی مصون ماند، چرا که تصویر غالبی که ارائه می‌شد، تصویر یک فعالیت "دوستدار طبیعت" و یک "صنعت بدون دود" بود. این نگرش به گردشگری به واسطه این تصاویر تقویت شد؛ تصاویری که گردشگری را با ارائه مناظر آفتابی سواحل زیبا و کوهستانی، طرفدار زیبایی و بکر بودن نشان می‌داد. مشاهده تأثیرات تعداد گردشگران در اروپا در دهه ۱۹۶۰، مشیان^۳ (۱۹۶۹) را واداشت تا در این باره چنین بنویسد: شهرهایی همچون "آندرا"^۴ و "بیاریتس"^۵ که روزگاری شهرهایی آرام و دوست داشتنی بودند، به خاطر احداث هتل‌های جدید و گردوخاک و سروصدای ناشی از عبور و مرور ماشین‌ها خفه شده‌اند. شهر "دلفی"^۶ یونان در حلقه هتل‌های جدید محاصره شده است. در ایتالیا، صاحبان بنگاه‌های معاملات ملکی، مسئول فجایی هستند که نمونه آن، ساخت آسمان‌خراش‌ها در شهر رم است که در سرتاسر شهرک تاریخی کامپانیا دیده می‌شود (موحد و زارعی، ۱۳۹۴: ۸۸). موارد دیگری نظیر این‌ها وجود دارد که نشان می‌دهد، گردشگری هم همانند سایر فعالیت‌های انسان، تبعات و آسیب‌هایی را در بر دارد و تنها تفاوت آن با صنایع آلاینده، بدون دود بودن است.

در زمینه آسیب‌های گردشگری تفکرات گوناگونی وجود دارد و مخالفان حضور گردشگران به گروه‌های مختلفی تقسیم می‌شوند که هر کدام از دیدگاه‌های خاصی به این مسئله می‌نگرند: افزایش گردشگران موجب آسیب دیدن اماکن تاریخی، تخریب و آلودگی محیط زیست، افزایش استفاده از وسایل حمل‌ونقل، تخریب

1. Environmentally Friendly
2. Smokeless Industry
3. Mishan
4. Andra
5. Biyartis
6. Delfi

جنگل‌ها، پس مانده‌های اتمی و غیره از جمله آثار منفی جهانگردی است. اگرچه بسیاری اثرات منفی گردشگری را ناشی از توسعه گردشگری انبوه می‌دانند اما لزوماً بین تعداد گردشگران و شدت اثرات گردشگری، رابطه علت و معلولی وجود ندارد. چنانکه در محیط‌های آسیب‌پذیر، تعداد اندک گردشگران هم می‌تواند اثرات منفی زیادی برجای بگذارد. در برخی مناطق هم حجم بالای گردشگران اثرات منفی به نسبت محدودتری را در محیط اطراف خود برجای می‌گذارد. به هر حال آثار منفی گردشگری را می‌توان به سه دسته فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی تقسیم نمود؛ به‌طوری‌که نوع و شدت اثرات در مقاصد گردشگری علاوه بر نگرش، فعالیت و نوع گردشگران به ویژگی‌های مقصد و فرآیند مدیریت و برنامه‌ریزی در مقاصد وابسته است (ضیایی و تراب احمدی، ۱۳۹۱: ۱۱۸). به طور کلی پیامدهای منفی گردشگری ناشی از مدیریت غیرکارا و عدم استفاده بهینه از علوم، تکنولوژی، پتانسیل‌ها و منابع انسانی است (زرافشانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۲). بر این اساس تاکنون پژوهش‌هایی با هدف بررسی آثار و پیامدهای نامطلوب اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی انجام شده که در جدول (۱) به آن‌ها پرداخته شده است.

جدول شماره (۱) خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در رابطه با آسیب‌های اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی

نویسندگان	عنوان مقاله	یافته‌ها و نتایج
Zeng & Ryan (2012)	کمک به فقرا در چین از طریق توسعه صنعت گردشگری	سرمایه‌گذاری دولت در این صنعت و به طور خاص در نواحی روستایی می‌تواند به رونق اقتصادی و بهبود معیشت ساکنان بومی منتهی شود. البته نگاه صرفاً اقتصادی به گردشگری نه تنها به توسعه اقتصادی در روستا منتهی نمی‌گردد بلکه می‌تواند پیامدهای گوناگونی به همراه داشته باشد که برای رفع آن پیامدها باید هزینه‌های هنگفتی را متقبل شد.
Hrubcova & et al. (2016)	اثرات اقتصادی گردشگری در کشورهای کمتر توسعه یافته	علیرغم تأثیرات مثبتی که گردشگری در کشورهای کمتر توسعه یافته به عنوان ابزاری برای کاهش فقر داشته، تأثیرات منفی آن همانند توزیع بخش زیادی از درآمدها در بین قشرهای سرمایه‌دار و بی‌بهره بودن جوامع محلی از منافع آن و رشد توریستی قیمت‌ها که سبب دور تسلسل فقر می‌شود را نیز نادیده گرفت.
Xue & et al. (2017)	توسعه گردشگری و تغییر هویت روستایی در دره چانگدی کشور چین	توسعه گردشگری ساکنین محلی را قادر ساخته است تا ادراک خود را از خود و محل زندگی خود تغییر دهند و از مزایای اقامت گردشگران روستایی بهره‌مند شوند و معیشت خود را بهبود بخشند. اما در عین حال آنها به این نتیجه رسیدند که رونق اقتصادی گردشگری در نواحی شهری بسیار بیشتر از نواحی روستایی چین است و این عامل باعث شده تا تجار روستایی تعاملات بیشتر و گسترده تری را با تجار شهری برای جذب مشتری برقرار کنند.
مهدوی و همکاران (۱۳۸۷)	اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان	بر اساس دیدگاه ساکنان علاوه بر آثار مثبت گردشگری، آثار منفی همچون افزایش قیمت کالاها، افزایش قیمت زمین و مسکن و به دنبال آن، افزایش سوداگری زمین، تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی به کاربری‌های مسکونی و تجاری را موجب شده است.
بدری و همکاران (۱۳۸۸)	اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر	اگرچه گردشگری منجر به اثرات و پیامدهای مثبت همچون اشتغال‌زایی، به‌ویژه اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد ساکنان و ضریب تکاثری در نواحی روستایی حوزه مذکور شده، اما اثرات و پیامدهای منفی اقتصادی از قبیل افزایش قیمت کالا و خدمات در فصل گردشگری، افزایش قیمت زمین و به‌طور کلی افزایش هزینه‌های زندگی ساکنان و وابستگی اقتصادی بیش از حد روستا به گردشگری را نیز در پی داشته است.

نویسندگان	عنوان مقاله	یافته‌ها و نتایج
مولایی هنجین و همکاران (۱۳۹۰)	تحلیل پیامدهای گردشگری در ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی دهستان بلده کجور - شهرستان نوشهر	بالا رفتن قیمت کالا و خدمات عمومی و افزایش هزینه‌های زندگی روستاییان و افزایش فاصله طبقاتی در بین ساکنین محلی به دلیل آنکه توزیع درآمدهای گردشگری فقط برای قشر خاصی مهیا شده است، از پیامدهای نامطلوب اقتصادی گردشگری در این دهستان بوده است.
جعفر صالحی و همکاران (۱۳۹۱)	آسیب شناسی تأثیرات اقتصادی گردشگری در مازندران	منافع اصلی حاصل از اقامت و پذیرایی گردشگران عمدتاً نصیب سرمایه‌گذاران غیر بومی شده و اقتصاد محلی از آن بی بهره است. شیوه‌های معاش بومی به واسطه فعالیت در بخش خدمات در حال نابودی است. جان باختن تدریجی کشاورزی و فعالیت‌های مربوط به صنایع دستی و هنر بومی از جمله مهمترین پیامدهای منفی اقتصادی در رشد گردشگری است.
باباخانزاده و لطفی (۱۳۹۱)	ارزیابی اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه	از دیدگاه ساکنین، گردشگری اثرات اقتصادی مثبتی چون ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد را به همراه داشته در عین حال باعث افزایش شدید قیمت زمین و سوداگری آن و کاهش تولیدات کشاورزی شده است.
آمار (۱۳۹۲)	آسیب شناسی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی استان گیلان (مورد: دهستان دیلمان، شهرستان سیاهکل)	در فاصله سرشماری ۱۳۷۵-۱۳۸۵، درخواست برای ساخت و ساز در این ناحیه ۲۵ درصد افزایش داشته است. و با توجه به اینکه کلیه روستاهای بالای ۵۰ خانوار ناحیه دارای طرح هادی روستایی می‌باشند، سرعت تغییرات در چشم‌انداز جغرافیایی ناحیه به گونه‌ای است که مدیران نیز در دام منافع مالی افتاده و از سازماندهی فضاهای بکر و مستعد غافل شده‌اند. ادامه این روند می‌تواند به انحصار گرایی فضاهای جغرافیایی، تخریب منابع طبیعی و در نهایت ناپایداری روستاهای ناحیه را فراهم سازد.
دادورخانی و محمدزاده (۱۳۹۲)	ارزیابی پیامدهای اقتصادی و اجتماعی گردشگری در روستاهای بیلاقی بخش بندپی شرقی شهرستان بابل	علاوه بر نتایج مثبت اقتصادی در زمینه رشد گردشگری در روستا، افزایش قیمت زمین و مسکن، منسوخ شدن فعالیت کشاورزی و افزایش مهاجرت از روستا به عنوان مهمترین جنبه‌های منفی ارائه شده است.
قربانی و همکاران (۱۳۹۳)	ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری بر روستاهای جاذب گردشگر	نتایج تحقیق در محدوده مورد مطالعه روستای کندوان - شهرستان اسکو نشان می‌دهد که اثرات منفی اقتصادی توسعه گردشگری شامل شکاف درآمدی، فصلی شدن درآمد و افزایش قیمت کالا بوده است.
غلامی و همکاران (۱۳۹۵)	تبیین پیامدهای گسترش گردشگری تجاری در مناطق روستایی دهستان سیگار شهرستان لامرد	با همه آثار مثبتی که گردشگری در نواحی روستایی دهستان سیگار در پی داشته است، پیامدهای نامطلوبی نظیر افزایش هزینه‌های زندگی برای ساکنین محلی، وابستگی بیش از حد درآمد و معیشت جامعه محلی به گردشگری و گسترش مشاغل کاذب نیز در این نواحی تحقق یافته که در یافته‌های این محققین ارائه شده است.

(۳) روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش از دو روش منابع اسنادی به منظور تدوین مساله تحقیق، مبانی نظری و پیشینه تحقیق و محدوده مورد مطالعه و مطالعات میدانی جهت تعیین انواع آسیب‌های اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری در روستاهای شهرستان لنگرود با استفاده از مشاهده و ابزارهای مصاحبه و پرسش‌نامه بدست آمده است. جامعه آماری شامل ساکنان بومی روستاهای دارای گردشگری روستایی شهرستان لنگرود است که طبق آمار ارایه شده در جدول (۲)، ۸۶۸۳ نفر است. از مجموع ۱۷۷ روستای دارای سکنه شهرستان لنگرود در سال ۱۳۹۵، از طریق مشاهدات میدانی و نیز لحاظ کردن مولفه‌هایی مانند: موقع قرارگیری روستا برحسب ویژگی‌های

توپوگرافی، فاصله از مراکز شهری، منابع و جاذبه‌های گردشگری روستایی، وضعیت گردشگری روستا، آمار خانه‌های دوم و نیز آمار ساخت‌وسازهای غیرمجاز، در نهایت ۱۵ روستای دارای بیشترین امتیاز و رتبه جهت انجام مطالعات انتخاب شدند. پس از انتخاب روستاهای نمونه که اطلاعات آن در جدول (۲)، آمده، حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری شارپ - کوکران، تعداد ۳۴۲ نفر بدست آمده است. روایی ابزار پرسش‌نامه با استفاده از نظر متخصصین و کارشناسان امر شامل: اساتید دانشگاه و نیز کارشناسان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان لنگرود و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۹ بدست آمده که نشان‌دهنده پایایی قابل قبول است. جدول (۳) مولفه‌های مورد بررسی جهت تعیین آسیب‌ها و پیامدهای اقتصادی گردشگری در روستاهای شهرستان لنگرود را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۲) مشخصات روستاهای نمونه و تعیین حجم نمونه تحقیق

موقعیت جغرافیایی (ارتفاع به متر)	نام روستا	تعداد خانوار (۱۳۹۵)	تعداد جمعیت (۱۳۹۵)	حجم نمونه
جلگه‌ای (۰ - ۱۰۰)	لات لیل	۲۴۷	۷۰۸	۳۱
	سلوش	۱۲۶	۳۱۹	۱۶
	میردان	۴۱۳	۱۱۲۹	۵۱
	پرشکوه	۳۳۴	۸۹۴	۴۰
	لیلاکوه	۵۶۴	۱۸۸۵	۶۱
	گالشکلام	۵۳	۱۳۴	۷
	دیوشل	۷۷۷	۲۰۹۴	۸۲
	ملاط	۳۷۱	۹۸۰	۴۳
کوهپایه‌ای (۱۰۰ - ۵۰۰)	پروش بالا	۳۳	۹۰	۵
	خرما	۳۲	۷۷	۴
	بلوردکان	۵۰	۱۴۴	۶
	کل چال	۵۳	۱۶۰	۵
	عطاکوه	*	*	*
	آبچالگی	۲۶	۶۹	۴
کوهستانی ۵۰۰ و بالاتر	هلودشت	*	*	*
مجموع	-	۳۰۷۹	۸۶۸۳	۳۴۲

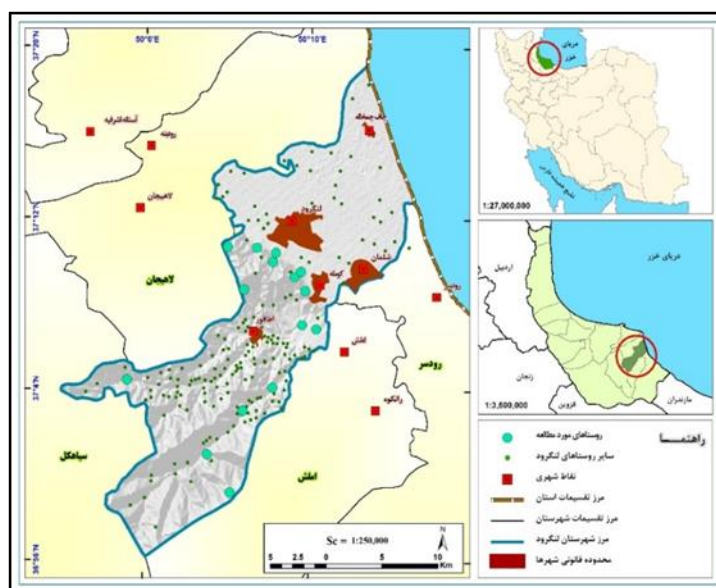
مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵ * روستاهای گردشگری واقع در عرصه طبیعی و فاقد

جمعیت

جدول شماره (۳) مولفه‌های تعیین آسیب‌ها و پیامدهای اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی

متغیرهای آسیب‌پذیری	تأثیرات و پیامدها
اقتصادی	- رشد تقاضای دستمزد؛ - فزونی رقابت برای فضاهای مورد استفاده در فعالیت‌های گردشگری؛ - تغییر ماهیت مغازه‌های عرضه‌کننده کالاهای لازم و مورد نیاز ساکنان به مغازه‌هایی برای عرضه کالا به گردشگران؛ - افزایش قیمت زمین، فروش و یا اجاره مسکن و کالاهایی که برای زندگی روزمره مردم لازم‌اند؛ - افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی مانند: بهداشت، امنیت، پلیس و نیروی انتظامی؛

محدوده مورد مطالعه پژوهش حاضر، نواحی روستایی شهرستان لنگرود است. این شهرستان در شرق استان گیلان واقع شده که از شمال به دریای خزر، از جنوب به شهرستان سیاهکل، از غرب به شهرستان لاهیجان و از سمت شرق به شهرستان‌های رودسر و املش محدود می‌شود (شکل ۱). شهرستان لنگرود با ۴۳۸ کیلومتر مربع مساحت بر اساس نتایج آخرین تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۵، دارای ۳ بخش، ۷ دهستان، ۵ شهر و ۱۷۷ آبادی است. شهرستان لنگرود در سال ۱۳۹۵، دارای ۳۵۲۲۷ خانوار و ۱۰۱۷۸۲ نفر جمعیت است. از مجموع جمعیت این شهرستان (۱۳۷۲۷۲ نفر)، ۳۸/۲۲ درصد در نقاط روستایی ساکن هستند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).



شکل شماره (۱) موقعیت جغرافیایی شهرستان لنگرود و روستاهای مورد مطالعه

۴) یافته‌های تحقیق

گردشگری روستایی شهرستان لنگرود

گردشگری روستایی شهرستان لنگرود، بیشتر در حوزه طبیعت‌گردی و سیر و سیاحت در پدیده‌های طبیعی روستاها است. روستاهای گردشگری پذیر شهرستان لنگرود در سه گروه طبقه‌بندی می‌شود: (۱) گردشگری روستایی ساحلی که شامل: روستاهای حسین‌آباد چاف، گالشکلام و رادار کومه در هم‌سطحی با سواحل دریای خزر است. به دلیل دسترسی راحت‌تر گردشگران به این نواحی، آثار و پیامدهای گردشگری در آن بسیار بیشتر از سایر نواحی است که برجسته‌ترین آثار آن رشد ساخت و سازها در قالب ویلا و شکل گرفتن یک نوار مسکونی از خانه‌های دوم در سواحل بوده است. (۲) گردشگری روستاهای جنگلی و دامداری در ارتفاعات بالاتر از ۱۰۰۰ متری از سطح دریاهای آزاد مانند: روستاهای بلوردکان، هلودشت. این سکونتگاه‌ها به دلیل قرار گرفتن در انزوای جغرافیایی مناطق مرتفع کوهستانی، از زیرساخت‌های مناسبی مانند راه‌های ارتباطی برخوردار نیستند. همچنین عدم وجود جمعیت کافی در منطقه و در پی آن مقرون به صرفه نبودن سرمایه‌گذاری در زمینه‌های زیربنایی برای جمعیت کم از دلایل پایین بودن امکانات خدماتی در این محدوده است. (۳) گردشگری در روستاهایی که دارای مناظر و چشم‌اندازهای زیبای باغی (باغ مرکبات و چای) و شالیزار می‌باشند که در کنار جاده‌های ارتباطی و بین شهرها واقع شده‌اند که گردشگری استراحتگاهی (جاده‌ای) نام‌گذاری می‌شود. از جمله این روستاها می‌توان به: لیلاکو، ملاط و مریدان اشاره کرد.

مشخصات فردی و عمومی پاسخگویان

پس از انتخاب ۱۵ روستای نمونه به شیوه قضاوتی و هدفمند، ۳۴۲ پرسش‌نامه در بین روستاییان، مسئولان محلی و شهرستانی توزیع شد که مشخصات فردی و عمومی پاسخگویان در جدول (۴) آمده است. از مجموع کل تعداد پاسخگویان، ۶۲/۳ درصد مرد و ۳۷/۷ درصد زن بوده‌اند. اغلب پاسخگویان در طبقات سنی ۳۰ تا ۳۹ سال با ۴۱/۷ درصد و کمترین آن‌ها در طبقات سنی ۶۰ سال و بیشتر با ۵/۹ درصد قرار گرفته‌اند. میانگین سنی پاسخگویان، ۳۹/۸۷ سال بوده است. اکثر پاسخگویان دارای تحصیلات دیپلم با ۲۹/۶ درصد و کمترین آن‌ها با ۷/۳ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر از آن بوده‌اند. بیشتر پاسخگویان به مشاغل کارگری و آزاد با ۲۹/۳ درصد و سپس مشاغل بخش دولتی و خصوصی با ۲۵/۴ درصد اشتغال داشتند؛ و کمترین تعداد آن‌ها با ۱۱/۸ درصد به افراد بیکار شامل: بازنشستگان، خانه‌دار، دانشجو و درآمد بدون کار اختصاص یافته است.

جدول شماره (۴) مشخصات فردی و عمومی پاسخگویان

متغیر	شاخص	تعداد فراوانی	درصد فراوانی
جنس	مرد	۲۲۱	۶۲/۳
	زن	۱۳۴	۳۷/۷
گروه سنی (سال)	۲۰ تا ۲۹	۷۱	۲۰
	۳۰ تا ۳۹	۱۴۸	۴۱/۷
	۴۰ تا ۴۹	۶۳	۱۷/۷
	۵۰ تا ۵۹	۵۲	۱۴/۶
	۶۰ سال و بیشتر	۲۱	۵/۹
	زیر دیپلم	۴۱	۱۱/۵
سواد و تحصیلات	دیپلم	۱۰۵	۲۹/۶
	فوق دیپلم	۹۶	۲۷/۰
	لیسانس	۸۷	۲۴/۵
	فوق لیسانس و بالاتر	۲۶	۷/۳
شغل	کارمندان بخش دولتی و خصوصی	۹۰	۲۵/۴
	کارگری و مشاغل آزاد	۱۰۴	۲۹/۳
	فعالیت‌های کشاورزی	۵۶	۱۵/۸
	فعالیت‌های مرتبط با گردشگری	۵۲	۱۴/۶
	بیکار، خانه‌دار، درآمد بدون کار	۵۳	۱۴/۹

آسیب‌های اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی

گردشگری در نواحی روستایی در کنار آثار و پیامدهای مثبت اقتصادی، با آسیب‌ها و پیامدهای منفی اقتصادی نیز همراه است. پیامدهایی که منافع فردی را بر منافع جمعی ترجیح داده می‌تواند به ناپایدار شدن محیط روستا منجر شود. به منظور تحلیل آسیب‌های اقتصادی ناشی از گردشگری روستایی ۶ مؤلفه تعیین و مورد ارزیابی قرار گرفتند که در زیر به تحلیل آن‌ها پرداخته شده است:

افزایش دستمزدها

افزایش دستمزدهای ارائه خدمات به گردشگران و بالا رفتن نرخ تورم در سطح منطقه مانند: نرخ کرایه حمل و نقل، بالا رفتن هزینه اقامت شبانه و پذیرایی‌ها و... موجبات نارضایتی را برای گردشگران رقم خواهد زد. این روند افزایش هزینه‌های توری در مناطق گردشگری روستایی در نهایت افزایش هزینه‌های زندگی را بر دوش ساکنین محلی تحمیل می‌کند. به عبارت دیگر چون که توسعه گردشگری با افزایش هزینه‌ها مواجه می‌شود، پس تأثیر مطلوبی در معیشت افراد به دنبال نخواهد داشت. لازم به ذکر است که برخی از افزایش هزینه‌ها به دنبال افزایش هزینه‌های جاری در زیرساخت‌هایی نظیر: آب، برق، گاز و حامل‌های انرژی بوده است و چندان به مسئله گردشگری ارتباط ندارد و از عمومیت بیشتری برخوردار است؛ اگرچه ممکن است که فعالیت‌های گردشگری در رشد قیمت‌ها تأثیرگذار باشد. یعنی افزایش هزینه‌ها در سطح ملی، همواره به افزایش دستمزدها و حمل و نقل کالا و خدمات منجر شده است. البته با مطالعات میدانی و مصاحبه با ساکنان

محلی روستاهای مورد مطالعه، مشخص شد که افزایش دستمزدها در این روستاها در حد ناعادلانه نیست و متناسب با شرایط وضع موجود بوده است و لذا اغلب پاسخگویان با ۵۶/۳ درصد در این زمینه وضعیت متوسط به بالا را اعلام کردند. به طوری که با مصاحبه از افراد محلی در زمینه میزان دستمزد یک روز کارگری (کارگر روزمزد ساختمانی و یا خدمه رستوران و آشپز) در طی سالهای ۹۰-۱۳۸۵ بین ۱۵ تا ۳۰ هزار تومان بوده است که این رقم در سالهای ۹۵-۱۳۹۰ به رقمی بین ۲۵ تا ۵۰ هزار تومان رسیده است. البته این ارقام در مورد استادکاران و کارگران حرفه‌ای نیز با رشد قابل توجه‌ای مواجه شده است.

جدول شماره (۵) قیمت دستمزد کارگران ساده و حرفه‌ای در نواحی روستایی مورد مطالعه (به ریال)

سال	کارگران ساده	کارگران حرفه‌ای و استادکار
۹۰ - ۱۳۸۵	۱۵۰/۰۰۰ تا ۳۰۰/۰۰۰	۳۵۰/۰۰۰ تا ۴۵۰/۰۰۰
۹۵ - ۱۳۹۰	۲۵۰/۰۰۰ تا ۵۰۰/۰۰۰	۴۵۰/۰۰۰ تا ۸۵۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

افزایش قیمت زمین (بورس بازی زمین و یا گسترش دلای‌ها)

افزایش قیمت و ارزش افزوده زمین و املاک، زمینه گسترش بورس بازی زمین و واسطه‌گری را در سطح منطقه زیاد کرده است. برای مثال قیمت یک مترمربع زمین زراعی در طی پنج سال اخیر با رشد زیادی مواجه شده است. همین امر می‌تواند به تنهایی زمینه مناسبی برای واگذاری اراضی باشد. شاید یکی از دلایلی که سبب شده تا چنین پیامدی بوجود آید، بی توجهی مسئولان به بخش کشاورزی است که در سایه رکود و سود ده نبودن فعالیت‌های کشاورزی باعث شده تا ساکنین محلی به سمت خرید و فروش اراضی و حتی تغییر کاربری‌ها کشیده شوند. اما نتایج بدست آمده از یافته‌های میدانی و مصاحبه با دهیاران و شورای روستا، نشان می‌دهد که قیمت یک مترمربع از اراضی زراعی باغی در طی سالهای ۸۵ تا ۹۰ حدوداً بین ۳ تا ۲۰ هزار تومان بوده که این رقم در سالهای بین ۹۰ تا ۹۵ با افزایش نسبتاً زیادی مواجه شده و به رقمی بین ۱۰ تا ۴۰ هزار تومان رسیده است. در مورد اراضی مسکونی نیز می‌توان با بررسی ارقام بدست آمده از مطالعات میدانی دریافت که در سالهای ۸۵ تا ۹۰ قیمت یک متر مربع واحد مسکونی بین ۲۵ تا ۱۱۰ هزار تومان در نوسان بوده که این رقم در سالهای ۹۰ تا ۹۵ با افزایش زیادی مواجه شد و به رقمی بین ۱۸۰ تا ۴۵۰ هزار تومان رسیده است. اما در مورد اراضی تجاری که در مقایسه با سایر اراضی بررسی شده زراعی و مسکونی از ارزش افزوده بالاتری برخوردار است قیمت یک مترمربع اراضی تجاری در سالهای بین ۸۵ تا ۹۰ در حدود ۱ میلیون و ۵۰ هزار تومان تا ۱ میلیون و ۲۵۰ هزار تومان در نوسان بوده است. در حالی که این رقم در سالهای ۹۰ تا ۹۵ با جهش چشمگیری به رقمی بین ۱ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان تا ۵ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان رسید. بر همین اساس نتایج دیدگاه پاسخگویان نشان می‌دهد که ۸۱/۴ درصد پاسخگویان این واقعیت

را تایید کرده‌اند که بخشی از این افزایش قیمت زمین و ارزش افزوده املاک به دلیل توسعه گردشگری در نواحی روستایی بوده است. لذا انجام فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی بر افزایش قیمت زمین و حتی بورس بازی زمین و گسترش دلالتی‌ها تأثیرگذار بوده است.

جدول شماره (۶) قیمت و ارزش افزوده یک متر مربع زمین در نواحی روستایی مورد مطالعه (به ریال)

سال	اراضی زراعی و باغی	اراضی مسکونی	اراضی تجاری
۱۳۸۵ - ۹۰	۲۰۰/۰۰۰ تا ۳۰/۰۰۰	۱/۱۰۰/۰۰۰ تا ۲۵۰/۰۰۰	۱۲/۵۰۰/۰۰۰ تا ۱۰/۵۰۰/۰۰۰
۱۳۹۰ - ۹۵	۴۰۰/۰۰۰ تا ۱۰۰/۰۰۰	۴/۵۰۰/۰۰۰ تا ۱/۸۰۰/۰۰۰	۵۵/۰۰۰/۰۰۰ تا ۱۵/۰۰۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

رقابت برای کسب فضاهای قابل استفاده در فعالیت‌های گردشگری

رقابت برای کسب فضاهای قابل استفاده در فعالیت‌های گردشگری می‌تواند در شدت بخشیدن به قیمت فروش و یا اجاره بهای زمین و املاک و در نتیجه بالا رفتن نرخ تورم تأثیر مستقیم بگذارد. برای مثال در محدوده روستای لیلاکوه که در مقایسه با سایر روستاهای مورد مطالعه از سطح توسعه‌یافتگی بیشتری در زمینه زیرساخت‌ها و تجهیزات برخوردار است، رقابت بین افراد محلی برای بدست آوردن یک قطعه زمین و ایجاد کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری خیلی شدید بوده و این رقابت از طریق قیمت بالا و کاذب ارزش زمین در آن مشهود است. برای مثال قیمت‌های مندرج در جدول (۶) بر اساس مصاحبه با افراد محلی بدست آمده است. قیمت یک متر مربع از هر یک از کاربری‌های مورد بررسی در طی ۱۰ سال اخیر نشان می‌دهد که قیمت اراضی زراعی، باغی، کاربری مسکونی و تجاری با افزایش زیادی مواجه بوده است. اما از آنجایی که قیمت اراضی زراعی و باغی همواره در مقایسه با مسکونی و تجاری پایین‌تر است، این انتظار می‌رود که دستخوش تغییرات زیادی گردند. از طرفی هم باید اشاره کرد که شرایط محیطی روستاهای مورد مطالعه چه به لحاظ برخورداری از زیرساخت‌ها و امکانات روبنایی و چه به لحاظ شرایط طبیعی نظیر: درصد شیب زمین، میزان حاصلخیزی خاک، دوری و نزدیکی به منابع آب و...، اگرچه همانند یکدیگر نیست و این امر بر قیمت و ارزش افزوده املاک تأثیرگذار است اما به طور کلی این افزایش قیمت‌ها در بین روستاهای جلگه‌ای بیشتر محسوس بوده است و پس از آن در روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی نیز تا حدی با افزایش قیمت اراضی مواجه بوده‌ایم. لذا برای ارائه قیمت‌ها در یک جدول استاندارد، از بازه‌های حداقل تا حداکثر استفاده شد. علاوه بر یافته‌های میدانی فوق، نتایج بدست آمده از اظهار نظر پاسخگویان در زمینه رقابت برای کسب فضای تجاری نشان می‌دهد، که ۹۵/۵ درصد از پاسخگویان بر اثرات قابل توجه گردشگری بر رقابت برای کسب فضای تجاری در نواحی روستایی اشاره دارد.

افزایش اجاره بهای مسکن و قیمت کالاها

افزایش هزینه‌های کالا و خدمات می‌تواند برای جامعه میزبان و گردشگران حس نارضایتی را رقم زند و به دلیل ناتوانی بسیاری از افراد در پرداخت هزینه‌های دسترسی به کالا و خدمات مورد نظرشان، کاهش مدت اقامت و ماندگاری گردشگران را به دنبال داشته باشد. افزایش تقاضا برای محصولات که جنبه استفاده مشترک میان گردشگران و مردم محلی دارند، نظیر مواد غذایی، پوشاک و موارد دیگری نظیر این‌ها با توجه قدرت خرید به طور متعارف بالاتر گردشگران، سبب افزایش قیمت و بعضاً افزایش کاذب قیمت این محصولات می‌شود و در نتیجه هزینه زندگی برای ساکنین محلی افزایش می‌یابد که این موضوع در بازدیدهای میدانی و مصاحبه محقق با روستاییان روستاهای مورد مطالعه بارها شنیده شد. بسیاری از هزینه‌ها در نظام عرضه و تقاضا تعیین می‌شود و برای مثال کالاها و خدماتی که با افزایش تقاضا و کاهش عرضه مواجه شوند به ناچار و یا با فرصت طلبی عده‌ای اندک، با افزایش ناگهانی قیمت مواجه می‌شوند. از آنجایی که گردشگری در نواحی روستایی مورد مطالعه عموماً به طور انبوه و در فصل‌های خوش آب و هوای سال انجام می‌شود، لذا افزایش قیمت‌ها که معمولاً با نظارت کمتر صنوف همراه است، با رشد توریسم مواجه می‌شود. برای مثال در زمینه اجاره بهای مسکن با بررسی‌های میدانی مشخص شد که میزان اجاره بهای یک واحد مسکونی ۷۵ متری در سال ۱۳۸۵ با مبلغ ماهیانه ۴۵ تا ۸۵ هزار تومان با افزایش قابل توجهی مواجه شده و در سال ۱۳۹۵ به ۹۰ تا ۲۵۰ هزار تومان افزایش یافته است. این افزایش قیمت در مورد منازل روستایی که برای اقامت شبانه با مدت زمان کمتر از یک هفته به گردشگران اجاره داده می‌شود نیز بیشتر دیده می‌شود. به طوری که اجاره یک شب اتاق در روستای بلوردکان و یا لیلاکوه در سال ۱۳۸۹ بین ۱۰ تا ۲۰ هزار تومان در نوسان بوده که در سال ۱۳۹۵ بین ۳۰ تا ۸۰ تومان افزایش یافته است. نتایج پژوهش‌های میدانی انجام شده از ساکنین روستاهای نمونه، مشخص شد که ۷۱/۵ درصد پاسخگویان به تأثیر گردشگری بر افزایش اجاره بهای مسکن و سایر کالاهای اساسی ساکنان محلی اذعان داشته و آن را تایید کرده‌اند.

جدول شماره (۷) قیمت اجاره سالانه و شبانه یک واحد مسکونی در نواحی روستایی مورد مطالعه (به ریال)

سال	اجاره مسکن سالانه اقامت یک ساله	اجاره مسکن برای اقامت کمتر از یک هفته
۱۳۸۵ - ۹۰	۴۵۰/۰۰۰ تا ۸۵/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰ تا ۲۰۰/۰۰۰
۱۳۹۰ - ۹۵	۹۰۰/۰۰۰ تا ۲/۵۰۰/۰۰۰	۳۰۰/۰۰۰ تا ۸۰۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی

افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی مانند: بهداشت، امنیت، پلیس راهنمایی و رانندگی و نیروی انتظامی، نیروهای امدادی هلال احمر و مواردی نظیر این‌ها در فصولی از سال به دلیل تمرکز گردشگری انبوه

به اوج خود می‌رسد و در سایر ایام سال از شدت کمتری برخوردار است. به طوری که ناهماهنگی بین عرضه و تقاضا و به عبارتی عرضه محدود و تقاضای گسترده، باعث استهلاک زود هنگام امکانات و خدمات می‌شود. شاید مهمترین تبعات نامطلوب چنین رفتاری در سطح منطقه، ناتوانی نهادهای دولتی در تأمین نیروی انسانی موردنیاز و حتی لوازم سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مناسب برای خدمات‌رسانی مطلوب به گردشگران باشد. آنچه که در بازدیدهای میدانی و مصاحبه با افراد مطلع در زمینه افزایش "تقاضای فصلی برای خدمات عمومی مانند بهداشت، امنیت، پلیس و نیروی انتظامی" در بین روستاهای مورد مطالعه بدست آمد، این نتیجه حاصل شد که این روستاها در سه گروه قرار گرفتند: **گروه اول** که با افزایش قابل توجه تقاضای خدمات مورد اشاره در طی سال‌های ۸۵ تا ۹۵ مواجه شدند شامل ۳ روستای پرشکوه، گالشکلام و هلودشت بوده است. **گروه دوم** که افزایش تقاضای خدمات در آن‌ها طی سال‌های ۸۵ تا ۹۵ در حد متوسط بود و شامل ۵ روستای لیلاکوه، مریدان، ملاط، بلوردکان و کل چال است. **گروه سوم** که تقاضای خدمات در آن‌ها طی سال‌های ۸۵ تا ۹۵ در حد خیلی کم و ناچیز بود، شامل اغلب روستاهای مورد مطالعه یعنی ۷ روستای لات لیل، سلوش، دیوشل، پرورش بالا، خرما، عطاکوه و آبچالگی است.

جدول شماره (۸) وضعیت تقاضای فصلی برای خدمات عمومی در روستاهای مورد مطالعه (۹۵-۱۳۸۵)

وضعیت تقاضای خدمات	زیاد	متوسط	کم	پرورش بالا	ملاط	گالشکلام	پرورش بالا	ملاط	گالشکلام	پرورش بالا	ملاط	گالشکلام	پرورش بالا	ملاط	گالشکلام
زیاد	*					*			*						
متوسط		*		*	*		*	*		*	*	*	*	*	*
کم			*												

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

بر اساس نظرسنجی‌های بدست آمده که در جدول ۹ ارایه شده، بیشتر پاسخگویان با ۶۷/۳ درصد بر این عقیده بودند که گردشگری بر افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی مانند بهداشت، امنیت، پلیس و نیروی انتظامی در نواحی روستایی شهرستان لنگرود تأثیر زیاد و قابل توجه‌ای داشته است.

جدول شماره (۹) تأثیر گردشگری روستایی بر افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی مانند بهداشت، امنیت،

پلیس و نیروی انتظامی

فراوانی گویه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع کل
تعداد	۵۲	۱۸۷	۸۸	۲۸	۰	۳۵۵
درصد	۱۴/۶	۵۲/۷	۲۴/۸	۷/۹	۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

پس از ارزیابی و تحلیل هر یک از مؤلفه‌های تأثیرگذار در آسیب‌ها و پیامدهای نامطلوب اقتصادی حاصل از توسعه در روستاهای مورد مطالعه، خلاصه‌ای از این نتایج در قالب فراوانی، درصد، میانگین وزنی، انحراف از معیار و در نهایت رتبه بندی هر یک از مؤلفه‌های ۶ گانه تبیین آسیب‌های اقتصادی توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود در جدول (۱۰) آورده شده است. آمارها نشان می‌دهد که آسیب‌های اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری در نواحی روستایی در مؤلفه‌های "افزایش قیمت زمین و حتی بورس بازی زمین و یا گسترش دلالتی‌ها" با میانگین وزنی ۴/۱۹، "افزایش اجاره بهای مسکن و یا کالاهایی که برای زندگی روزمره مردم لازم‌اند" با میانگین وزنی ۳/۹۴ و "تغییر ماهیت مغازه‌های عرضه‌کننده کالاهای لازم و مورد نیاز ساکنان به مغازه‌هایی برای عرضه کالا به گردشگران" با میانگین وزنی ۳/۶۳ بیش از سایر مؤلفه‌ها بوده است. همچنین در بین مؤلفه‌های مورد بررسی، مؤلفه "افزایش دستمزدها" با میانگین وزنی ۳/۲۰، کمترین آسیب اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود تشخیص داده شده است.

جدول شماره (۱۰) فراوانی، درصد، میانگین وزنی و رتبه بندی گویه‌های بدست آمده از آسیب‌های اقتصادی

گردشگری در نواحی روستایی

رتبه	انحراف از معیار	میانگین	جمع کل	مقیاس					گویه
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۶	۰/۷۸۶	۳/۲۰	۱۰۰	۰/۶	۱۴/۴	۵۶/۳	۲۲	۶/۸	افزایش دستمزدها
۴	۰/۷۷۴	۳/۵۹	۱۰۰	۰	۴/۵	۴۵/۴	۳۶/۹	۱۳/۲	رقابت برای کسب فضاهای قابل استفاده در فعالیت‌های گردشگری
۳	۰/۶۸۶	۳/۶۳	۱۰۰	۰	۴/۲	۳۶/۱	۵۲/۱	۷/۶	تغییر ماهیت مغازه‌های عرضه‌کننده کالاهای لازم و مورد نیاز ساکنان به مغازه‌هایی برای عرضه کالا به گردشگران
۲	۰/۷۵۱	۳/۹۴	۱۰۰	۰	۱/۴	۲۷	۴۷/۶	۲۳/۹	افزایش اجاره بهای مسکن و یا کالاهایی که برای زندگی روزمره مردم لازم‌اند
۱	۰/۷۵۳	۴/۱۹	۱۰۰	۰/۳	۰/۳	۱۸	۴۲/۸	۳۸/۶	افزایش قیمت زمین و حتی بورس بازی زمین و یا گسترش دلالتی‌ها
۵	۰/۸۳۷	۳/۴۶	۱۰۰	۰	۷/۹	۲۴/۸	۵۲/۷	۱۴/۶	افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی مانند بهداشت، امنیت، پلیس و نیروی انتظامی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

(۵) نتیجه‌گیری

گردشگری در نواحی روستایی کشور ما اثرات و پیامدهای مختلف محیطی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و کالبدی را در سال‌های اخیر به دنبال داشته است. که در این میان هر چند آثار و پیامدهای مثبت اقتصادی به لحاظ ارتباط بیشتر با معیشت و زندگی روستاییان بیش از آثار و پیامدهای دیگر مورد توجه بوده ولی به دلیل سهل انگاری و عدم توجه در برخورد با این فعالیت سبب ایجاد آسیب‌ها و پیامدهای نامطلوب

اقتصادی در عرصه‌های روستایی شده است. در این پژوهش آسیب‌ها و پیامدهای منفی توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود به عنوان یکی از مهمترین شهرستان‌های استان گیلان به لحاظ منابع و جاذبه‌های گردشگری روستایی در نواحی ساحلی، جلگه‌ای، کوهپایه‌ای و کوهستانی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که کم‌توجهی و بی‌توجهی به مقوله کشاورزی و حفاظت از اراضی حاصلخیز روستا، نه تنها معضل تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی، گسترش مشاغل خدماتی، کاهش تولیدات را در فضای روستا رواج داده، بلکه سبب ناپایدار شدن آن شده است؛ در واقع باید گفت که توجه یک‌جانبه و بدون برنامه‌ریزی گردشگری در نواحی حساس و آسیب‌پذیر روستایی به جای آن که به رونق اقتصادی منجر شود به معضل اقتصادی تبدیل شده است. در این پژوهش به منظور تبیین آسیب‌های اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود از ۶ مولفه بهره برده شده که پس از مطالعات انجام شده مشخص شد که آسیب‌های اقتصادی حاصل از توسعه گردشگری در نواحی روستایی مورد مطالعه در کلیه مولفه‌ها، متوسط (۳) به بالا بوده است. به طوری که بیشترین آسیب اقتصادی که از طریق توسعه گردشگری ایجاد شده، با میانگین ۴/۱۹ مولفه افزایش قیمت و بورس بازی زمین و گسترش دلالتی‌ها بوده که در فاصله سال‌های ۹۵-۱۳۸۵ در کلیه اراضی زراعی، باغی، مسکونی و تجاری مشهود بوده و در این میان افزایش قیمت زمین در کاربری‌های مسکونی و تجاری در سال ۱۳۸۵ با یک جهش بسیار زیاد بیش از سایر کاربری‌ها در سال ۱۳۹۵ مشاهده شده است. دومین آسیب اقتصادی ناشی از توسعه گردشگری در نواحی روستایی با میانگین ۳/۹۴ به افزایش اجاره بهای مسکن و کالاهای مورد نیاز زندگی روستاییان اختصاص دارد که پس از ورود گردشگران به محدوده و توسعه فعالیت گردشگری، به دلیل افزایش تورم و گرانی کالاهای مورد نیاز موجبات نارضایتی روستاییان را فراهم آورده است. همچنین مولفه تغییر ماهیت مغازه‌های عرضه‌کننده کالاهای لازم و مورد نیاز ساکنان به مغازه‌هایی برای عرضه کالا به گردشگران به عنوان سومین آسیب مهم اقتصادی توسعه گردشگری در نواحی روستایی شهرستان لنگرود با میانگین وزنی ۳/۶۳ تعیین شده است. نتایج بدست آمده در پژوهش حاضر به توزیع بخش زیادی از درآمدها در بین قشرهای سرمایه‌دار و بی بهره بودن جوامع محلی از منافع آن و رشد تورمی قیمت‌ها، نابودی شیوه‌های معاش بومی به واسطه فعالیت در بخش خدمات، یکی از یافته‌های این تحقیق است که در همگرایی با نتایج تحقیقات جعفر صالحی و همکاران (۱۳۹۱) و Hrubcova & et al (2016) است. افزایش قیمت کالا و خدمات در فصل گردشگری، افزایش قیمت زمین و افزایش هزینه‌های زندگی ساکنان روستا و افزایش فاصله طبقاتی بین آنان از جمله نتایجی است که با نتایج مهدوی و همکاران (۱۳۸۷)، باباخانزاده و لطفی (۱۳۹۱)، دادورخانی و محمدزاده (۱۳۹۲)، بدری و همکاران (۱۳۸۸)، مولایی هاشجین و همکاران (۱۳۹۰)، قربانی و همکاران (۱۳۹۳)، کاملاً

هم سو بوده است. همچنین در ارتباط با وابستگی بیش از حد درآمد و معیشت جامعه محلی به گردشگری و گسترش مشاغل کاذب، بیشترین همگرایی را با نتایج تحقیقات غلامی و همکاران (۱۳۹۵) داشته است.

با توجه به نتایج بدست آمده از این پژوهش پیشنهاد می شود برای افزایش پایداری محیط روستاهای مورد مطالعه و آسایش بیشتر ساکنانش آن، فعالیت های گردشگری در این نواحی می بایست بر پایه حفاظت و صیانت از تولیدات روستا باشد؛ به طوری که حمایت های مالی دولت از کشاورزان و ارائه تسهیلات ویژه به آن ها برای افزایش تولیدات زراعی، باغی و دامی و دلبستگی بیشتر آن ها به فعالیت های کشاورزی و صنایع سبک فرآوری محصولات اولیه و بسته بندی مناسب می تواند به ایجاد فرصت های بیشتر اشتغال در این نواحی منجر گردد و از بیکاری فصلی آن ها جلوگیری کند و انگیزه روستاییان را برای فروش و یا معاوضه زمین های کشاورزی برای انجام کاربری های گردشگری کاهش دهد؛ این روند می تواند باعث پایداری اقتصادی در محیط های روستایی شده و از ایجاد بازارهای کاذب رقابتی، بورس بازی زمین و یا گسترش دلالتی ها و حتی از رشد بیش از حد مشاغل خدماتی تا حد زیادی بکاهد.

۶ منابع

- زندی، ابتهال، (۱۳۹۳)، بررسی سطح رفتار شهروندی سازمانی کارکنان هتل (مطالعه موری: گروه هتل های آریا)، فصلنامه گردشگری، دوره ۲، شماره ۲، صص ۲۱-۲۸.
- آمار، تیمور (۱۳۹۲)، آسیب شناسی توسعه گردشگری در سکونتگاه های روستایی استان گیلان (مورد: دهستان دیلمان، شهرستان سیاهکل)، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۲، شماره ۱، صص ۱۷۱-۱۹۲.
- امینی، عباس، سمیرا بختی و فرهاد باباجمالی، (۱۳۹۴)، ارزیابی نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در مناطق روستایی، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری سال ۱۰، شماره ۳۰، صص ۷۷-۱۰۶.
- باباخانزاده، ادریس و صدیقه لطفی، (۱۳۹۱)، ارزیابی اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، دوره ۷، شماره ۲۰، صص ۸۱-۱۱۶.
- بدری، سیدعلی، سیدحسن مطیعی لنگرودی، محمد سلمانی و ناصر علیقلی زاده فیروزجایی، (۱۳۸۸)، اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی، مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۲، بهار و تابستان، صص ۱۳-۳۵.
- بونی فیس، پریسلا، (۱۳۸۰)، مدیریت گردشگری فرهنگی، ترجمه محمود عبدالله زاده، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- جعفر صالحی، سحر، معصومه اشتیاقی و محمد فاضلی، (۱۳۹۱)، انسان شناسی تأثیرات اقتصادی گردشگری در مازندران، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، دوره ۱، شماره ۴، صص ۶۳-۸۵.
- دادورخانی، فضیله و فاطمه محمدزاده لاریجانی، (۱۳۹۲)، ارزیابی پیامدهای اقتصادی و اجتماعی گردشگری خانه های دوم (مطالعه موردی: روستاهای ییلاقی بخش بندپی شرقی شهرستان بابل)، پژوهش های جغرافیای

- انسانی، دوره ۴۵، شماره ۴، صص ۷۵-۱۰۲
- رضوانی، محمدرضا، (۱۳۸۷)، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
 - زرافشانی، کیومرث، لیدا شرفی، شهر گراوندی و پرستو قبادی، (۱۳۹۲)، بررسی اثرات توسعه گردشگری در ارتقاء شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی نواحی روستایی (مطالعه موردی: منطقه گردشگری ریجاب در استان کرمانشاه)، فصلنامه اقتصاد و توسعه روستایی، دوره ۲، شماره ۳، صص ۱۱۹-۱۳۴.
 - ضیایی، محمود و مژگان تراب احمدی، (۱۳۹۱)، شناخت صنعت گردشگری با رویکرد سیستمی، چاپ اول، تهران، نشر علوم اجتماعی.
 - عاشوری، سمیه، (۱۳۹۱)، تحلیل پیامدهای زیست‌محیطی توسعه گردشگری در شهرستان ماسال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، استاد راهنما: دکتر عیسی پوررمضان.
 - علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، سیدعلی بدری و حسنعلی فرجی سبکبار، (۱۳۹۳)، نگرش جامعه میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان نوشهر)، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۱-۲۲.
 - عنابستانی، علی‌اکبر، عباس سعیدی و حسن درویشی، (۱۳۹۱)، بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه گردشگران و روستاییان (مطالعه موردی: دشت ارژن، فارس)، مجله تخصصی برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۲، شماره ۲، صص ۱-۲۰.
 - غلامی، محمد، ولی‌اله نظری، رضا مختاری ملک‌آبادی و صادق زمانی، (۱۳۹۵)، تبیین پیامدهای گسترش گردشگری تجاری در مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان سیگار شهرستان لامرد)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۶، ۲۲، صص ۲۰۳-۲۱۶.
 - قربانی، رسول، فاطمه زادولی و شاهرخ زادولی خواجه، (۱۳۹۳)، ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری بر روستاهای جاذب گردشگر (نمونه موردی: روستای کندوان شهرستان اسکو)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۴، شماره ۵۱، صص ۱۰۳-۱۱۸.
 - مرکز آمار ایران، (۱۳۹۵)، نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان گیلان، شهرستان لنگرود.
 - مولایی هنجین، نصرالله، کارینه دانلین و معصومه حسن‌نژاد، (۱۳۹۰)، تحلیل پیامدهای گردشگری در ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی دهستان بلده کجور - شهرستان نوشهر، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱-۱۴.
 - موحد، علی و رضا زارعی، (۱۳۹۴)، محیط و گردشگری، اندرو هولدن، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
 - مهدوی، مسعود، مجتبی قدیری معصوم و نسرين قهرمانی، (۱۳۸۷)، اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۳۹-۶۰.
 - Gavrilă-Păven, I., Bârsan Mircea, C., & Lia-Dorica, D., (2015), **Advantages and Limits for Tourism Development in Rural Area (Case Study Ampoi and MuresValleys)**, Procedia Economics and Finance, 32, pp: 1050 – 1059.
 - Gnoth, J., & Zins, A.H., (2013), **developing a tourism cultural contact scale**, Journal of Business Research, 66 (6), pp: 738-744.

- Hrubcova, G., Loster, T., & Obergruber, P., (2016), **The Economic Effects of Tourism in the Group of the Least Developed Countries**, Procedia Economics and Finance, 39, pp: 476 - 481.
- Kandel, W.A., and Brown, D.L., (2006), **Population Change and Rural Society**, Nederland.
- Xue, L., Kerstetter, D., & Carter H., (2017), **Tourism development and changing rural identity in China**, Annals of Tourism Research, 66, pp: 170 -182.
- Zeng, B., & Ryan, Ch., (2012), **Assisting the poor in China through tourism development: A review of research**, Journal of Tourism Management, 33, pp: 239-248.